

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ Й ОБ'ЄКТАМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН ПРИ РЕЄСТРАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ДЕЯКИХ ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ

Олег Баклан,

доцент кафедри теорії, історії та конституційного права Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, кандидат юридичних наук

Зазначені питання в адміністративно-правовому аспекті практично не розглядалися вітчизняними вченими. Тож метою цієї статті є започаткування й означення проблематики щодо зв'язків між суб'єктами та об'єктами адміністративно-правових відносин, зокрема при реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, порівняно з реєстрацією деяких інших об'єктів.

Реєстрація різноманітних об'єктів інтелектуальної власності (товарних знаків, знаків обслуговування, найменувань місць походження товарів і винаходів, корисних моделей, промислових зразків) є одним з видів державної реєстрації, пов'язаної з підприємницькою діяльністю. Компетентним органом державного управління в цій сфері є Державна служба інтелектуальної власності, що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Міністерством освіти і науки України [1]. Щодо компетенції цього органу слід одразу звернути увагу на таку обставину — вітчизняний законодавець, визначаючи її, вживає поняття «реєстрація» поряд з терміном «державна реєстрація», що, на нашу думку, є технічною недбалістю в нормотворчості уряду та потребує однозначного визначення, але жодним чином не змінює правової природи й наслідків проведення цієї процедури як виду державної реєстрації. Тобто з метою забезпечення однакового розуміння цієї процедури, на нашу

думку, законодавцю при прийнятті нового положення про Державну службу інтелектуальної власності варто перейти до використання терміна «державна реєстрація». (Курсив автора тут і далі звертає увагу на особливості окресленої правової проблематики).

Крім цього, варто зазначити таке, незважаючи на те, що безпосередньо державна реєстрація об'єктів інтелектуальної власності є лише однією з дій, які здійснює уповноважений державний орган, що реєструє ці об'єкти, *під змістом прямих і зворотних зв'язків між суб'єктами й об'єктами адміністративно-правових відносин, які трансформуються у зв'язку з здійсненням цього різновиду підприємницької діяльності, потрібно розуміти набагато більшу сукупність дій, котру, наприклад, має проводити Державна служба інтелектуальної власності. До таких дій належні, зокрема:*

- забезпечення функціонування системи експертизи заявок на об'єкти інтелектуальної власності;
- участь у роботі з удосконалення системи обліку, звітності та державної статистики в сфері інтелектуальної власності;
- визначення порядку державної сертифікації діяльності в сфері інтелектуальної власності;
- здійснення державної реєстрації та ведення державних реєстрів щодо об'єктів інтелектуальної власності;

- видача в установленому порядку охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності;
- здійснення реєстрації договорів про передачу прав на об'єкти інтелектуальної власності, що охороняються на території України, та ліцензійних договорів та багато інших [1, п. 4].

Зазначимо також рідкісну особливість адміністративно-правового регулювання зв'язків між суб'єктами й об'єктами адміністративно-правових відносин сфери підприємництва, пов'язану з реєстрацією різноманітних об'єктів інтелектуальної власності. *А саме той факт, що регулювання в цій галузі підприємництва побудовано також і на міжнародно-правових нормах, що дуже не характерно для адміністративно-правового регулювання будь-яких суспільних відносин.*

Так, міжнародно-правовими актами, що безпосередньо стосуються державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності в Україні є:

- Паризька конвенція про охорону промислової власності;
- Договір про патентну кооперацію;
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків;
- Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків;
- Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків;
- Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків;
- Договір про патентне право;
- Договір про закони щодо товарних знаків;
- Всесвітня конвенція про авторське право;
- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів;
- Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм;
- Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення;

- Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин.

В Україні щодо реєстрації різноманітних об'єктів інтелектуальної власності прийняті закони України, що визначають компетенцію органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в цій сфері, а також правовий статус особи, що бажає зареєструвати й (або) використовувати об'єкти інтелектуальної власності [зокрема, див. 2–10]. Державну політику у сфері охорони прав на винаходи та корисні моделі забезпечує і реалізовує центральний орган виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності (Установа — за визначенням законодавця), для чого він, зокрема: організовує приймання заявок, проведення їх експертизи, приймає рішення щодо них; видає патенти на винаходи й корисні моделі, забезпечує їх державну реєстрацію та ін.

У центральному органі виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності створена апеляційна палата — колегіальний орган для розгляду заперечень проти рішень Державної служби інтелектуальної власності щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності та інших питань, віднесених до її компетенції Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [2, ст. 3].

В сенсі проблемних правових питань звернемо увагу на наступні положення. Так, дії органу, що здійснює державну реєстрацію, можуть бути оскаржені як в адміністративному, так і в судовому порядку, а саме:

- 1) заявник може оскаржити рішення Установи за заявкою в судовому порядку, а також до Апеляційної палати протягом 2 місяців від дати одержання рішення Установи чи копій матеріалів, затребуваних відповідно до ч. 3 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;

- 2) якщо рішення Установи за заявкою оскаржено в судовому порядку після державної реєстрації патенту, то суд вирішує разом і питання щодо дійсності відповідного патенту;
- 3) право оскаржити рішення Установи до Апеляційної палати втрачається в разі сплати державного мита за видачу патенту (деклараційного патенту) на винахід або деклараційного патенту на корисну модель;
- 4) оскарження рішення Установи до Апеляційної палати здійснюється через подання заперечення проти рішення в порядку, встановленому Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та регламентом Апеляційної палати на його основі, затвердженим Установою. За подання заперечення сплачується збір. Якщо збір не сплачено у строк, зазначений у ч. 1 ст. 24 згаданого Закону, заперечення вважається неподаним, про що заявнику надсилається повідомлення [2, ст. 24].

На наш погляд, зміст вищезазначених положень не відповідає змісту основних засад Закону України «Про звернення громадян» та духу Концепції адміністративної реформи, а саме: за подання скарги (заперечення) сплачується збір; заявника примушують скаржитися практично в той самий орган, який приймає рішення у справі (до того ж право оскарження взагалі втрачається на підставі норми, передбаченої п. 3 ст. 24 згаданого Закону). На нашу думку, ці адміністративно-правові норми явно потребують корегування.

Законодавством України передбачена державна реєстрація деяких інших об'єктів: цінних паперів; ліків; нових харчових продуктів, матеріалів і виробів; певних видів продукції, що є потенційно небезпечною для людини; промислово-небезпечних об'єктів та ін. Ретельний розгляд перелічених вище

видів державної реєстрації в межах ст. 24 Закону не видається можливим через вимоги до її обсягу. Варто зауважити, що змістом будь-якого виду державної реєстрації повинен бути, з одного боку, — захист прав громадян, а з другого, — забезпечення безпеки суспільства та держави. Основна мета кожного з видів державної реєстрації: необхідність здійснення з боку компетентних державних органів обліку й ідентифікації суб'єктів підприємницької діяльності, різноманітних об'єктів, які належать цим суб'єктам, з подальшим здійсненням щодо них необхідної контрольно-наглядової діяльності.

Далі звернемо увагу на певну трансформацію зв'язків між суб'єктами й об'єктами адміністративно-правових відносин (та на посилення впровадження реординаційного методу адміністративно-правового регулювання), що виникають, змінюються та припиняються з приводу забезпечення безпеки господарської діяльності та відбувається, наприклад:

- при ліцензуванні й видачі дозволів на здійснення певних видів підприємницької діяльності;
- забезпеченні добросовісної конкуренції та створенні перешкод монополістичної діяльності;
- забезпеченні екологічної безпеки;
- забезпеченні безпеки небезпечних виробничих об'єктів;
- забезпеченні пожежної, радіаційної, енергетичної безпеки, безпеки дорожнього руху, гідротехнічних споруд тощо.

Наведені вище приклади, вже на перший погляд, свідчать про складність та різноманітність правових засобів адміністративно-правового регулювання в такій сфері. При цьому складність такого регулювання, насамперед, зумовлена сучасним рівнем розвитку традиційної техніки та впровадженням інновацій.

Звернемо увагу на особливості, форми та правові засоби упорядкування

ня деяких з перерахованих вище зв'язків між суб'єктами й об'єктами адміністративно-правових відносин.

Основні принципи державної політики у сфері ліцензування:

- забезпечення рівності прав, законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;
- захист прав, законних інтересів, життя та здоров'я громадян, захист навколишнього природного середовища й забезпечення безпеки держави;
- встановлення єдиного порядку ліцензування видів господарської діяльності на території України та визначення його особливостей для певних видів господарської діяльності, що зумовлені специфікою їх провадження, у законах, які регулюють відносини у відповідній сфері, крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 2 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»;
- встановлення єдиного переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню;
- запровадження ліцензування певного виду господарської діяльності в разі недостатності інших засобів державного регулювання господарської діяльності, визначених відповідним законом.

Ліцензування не може використовуватися для обмеження конкуренції у провадженні господарської діяльності.

Ліцензія є єдиним документом дозвільного характеру, котрий дає право на зайняття певним видом господарської діяльності, що відповідно до законодавства підлягає обмеженню [11, ст. 3].

Відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», ліцензія — документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку в разі його вста-

новлення Кабінетом Міністрів України за умови виконання ліцензійних умов [11, ст. 1]. Тобто зв'язки між суб'єктами й об'єктами адміністративно-правових відносин, які виникають, змінюються та припиняються щодо забезпечення безпеки господарської діяльності й відбуваються при ліцензуванні та видачі дозволів на здійснення певних видів підприємницької діяльності можна розглядати і як зв'язки між суб'єктами та об'єктами адміністративно-правових відносин, що виникають при легалізації підприємницької діяльності. При цьому слід зазначити що, незважаючи на те, що однією з цілей трансформації цих зв'язків є надання суб'єктам підприємницької діяльності спеціальної правоздатності на здійснення окремих видів діяльності, що може становити небезпеку для громадян, суспільства та держави, основне призначення упорядкування цих зв'язків, передусім, забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Аналізуючи норми Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» в цілому під кутом проблемних правових питань, спираючись на ключову дефініцію «ліцензія» вважаємо за потрібне висловити зазначені нижче думки.

За загальним правилом, до суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання в сфері ліцензування законодавець відносить: Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений орган з питань ліцензування, а також органи виконавчої влади, визначені Кабінетом Міністрів України, спеціально уповноважені виконавчі органи рад, уповноважені провадити ліцензування певних видів господарської діяльності [11, ст. 4].

У різні часи законодавець визначає різні види господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню, що є природним явищем, якщо ці види справді необхідно ліцензувати та це є науково, економічно, логічно обґрунтовано.

Так, наприклад, станом на 07.10.2010 р. ліцензуванню підлягало 63 види господарської діяльності [11, ст. 9].

Спираючись на ознайомлення із закордонним досвідом адміністративно-правового регулювання підприємництва [12], *непереконливо у переліку видів господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню виглядали: фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність; посередницька діяльність митного брокера та митного перевізника; діяльність, пов'язана із збиранням, обробленням, зберіганням, захистом, використанням інформації, яка складає кредитну історію* [11, ст. 9 п.п. 51, 61, 74]. Станом на 19.10.2010 р. ліцензуванню вже підлягало 56 видів господарської діяльності [11, ст. 9].

Адміністративно-правове регулювання діяльності підприємців передбачає, крім ліцензування, також видачу і державних дозволів щодо певних об'єктів, не належних до сфери регулювання Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». Мова йде про видачу спеціальних державних дозволів на певні об'єкти. Об'єкт, на який видається документ дозвільного характеру природні ресурси, земельна ділянка, ґрунтовий покрив земельних ділянок, споруда, будівля, приміщення, устаткування, обладнання та механізми, що вводяться в експлуатацію або проектується, окрема операція, господарська діяльність певного виду, робота та послуга, а також документи, які використовуються суб'єктом господарювання у процесі проходження погоджувальної (дозвільної) процедури (проектна документація на будівництво об'єктів, землевпорядна документація, містобудівна документація, гірничий відвід) [13, ст. 1].

Список використаних джерел

1. Положення про Державний департамент інтелектуальної власності. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2000 року № 997 //

Основні принципи державної політики з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності:

- захист прав, законних інтересів суспільства, територіальних громад й громадян, життя громадян, охорона навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави;
- розвиток конкуренції;
- прозорість процедури видачі документів дозвільного характеру;
- дотримання рівності прав суб'єктів господарювання під час видачі документів дозвільного характеру;
- відповідальність посадових осіб дозвільних органів, державних адміністраторів і суб'єктів господарювання за порушення вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру;
- зменшення рівня державного регулювання господарської діяльності;
- установа єдиних вимог до порядку видачі документів дозвільного характеру) [14, ст. 3].

Як на наш погляд, *не має потреби ретельно вивчати зазначену правову норму, щоб стверджувати, що визначення принципу «зменшення рівня державного регулювання господарської діяльності» є невдалим. Ми впевнені, що в цьому визначенні слово «зменшення» потребує заміни на слово «оптимізація» чи варто використати поняття «обґрунтований рівень». Це підтверджує і відомий закордонний досвід адміністративно-правового регулювання підприємництва.* ♦

- www.kti.gov.ua* відповідно до Указу Президента України від 09.12.2010 року. № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» Урядовий портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.president.gov.ua*.
2. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.
 3. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.
 4. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.
 5. Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*;
 6. Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*;
 7. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.
 8. Закон України «Про авторське право і суміжні права» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.
 9. Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.
 10. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо впорядкування операцій, пов'язаних з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, обладнання та сировини для їх виробництва)» станом на 21.01.2011 року. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.
 11. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» станом на 06.10.2010 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.
 12. Баклан О. В. Щодо закордонного досвіду державного регулювання підприємства / О. В. Баклан // *Правова інформатика*. — 2010. — № 3 (27). — С. 48–55;
 13. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. — 2010. — № 13. — Ст. 128.
 14. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» станом на 21.01.2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу : *www.zakon.rada.gov.ua*.